

HUSUM

nen heengezonden, onder wie de meesten uit het Amersfoortse transport van 8 september (de elfhonderdvijftig weerspannigen van de arbeidsinzet die in Neuengamme waren vastgehouden) en voorts nog Belgische, Franse, Russische en Poolse gevangenen. *Lagerältester* werd er een Duitse misdadiger en het waren slechts Duitsers die er als *Kapo's* gingen fungeren. De dag na aankomst werden de gevangenen aan het werk gezet bij objecten die enkele uren lopen van het kamp waren verwijderd. 'Ik zie ze', aldus later een Nederlander die een ziekenbarak moest inrichten,

'nog terugkomen de eerste avond, dood- en doodmoe, met kapotte voeten van de te grote of te nauwe schoenen, vele zieken en zelfs doden met zich mee slepende. Zij hadden drie tot vier uur moeten lopen en tot aan hun knieën in het water moeten werken en als ze even probeerden te rusten, ging de *Ochsenriem* er over. De *Kapo's* en *Vorarbeiter* waren beesten . . . De eerste de beste avond hadden we ca. vijfhonderd gevallen te helpen, verbinden van voetwonden, sommigen met koorts en twee gevallen van longontsteking die ik, tegen het verbod in, een *Schonungsschein* gaf en die in hun barak in bed moesten blijven. De volgende dag, om vijf uur al, probeerden er tientallen bij ons te komen, maar met zweep- en stokslagen werden zij . . . teruggedreven. Om tien uur stond de *Lagerführer* bij ons en begon ons uit te schelden voor alles wat mooi en lelijk was, omdat we er twee hadden thuisgehouden.

Na acht dagen hadden we de hele barak in gebruik. Er lagen een tweehonderd man ziek en we hadden gebrek aan medicamenten.

Na twaalf dagen hadden we driehonderd zieken en honderdttwintig doden.'¹

Het *Aussenkommando*-Husum bestond een kleine maand toen er de groep Nederlanders arriveerde waartoe een groot aantal Puttenaren behoorde. De situatie was er toen in zoverre verbeterd dat de gevangenen uit het primitieve kamp per trein tot in de buurt van de werkobjecten werden gebracht – 'het ongelukkige was', aldus later de Puttenaar J. Donker, die wij al eerder citeerden,

'dat het werk nog wel duizend meter van de trein verwijderd was. Deze afstand was moerassig weiland met sloten waarover wij in loopspas moesten springen als opgejaagde kuddedieren. Bij deze sloten stonden de *Kapo's* klaar met hun knuppels en hoe meer gevangenen in de sloot vielen, hoe meer plezier zij er in hadden.'

Brede tankgrachten moesten worden gegraven, 'het was daar ontzet-

¹ J. A. de Roos: 'Belevenissen in Neuengamme' (z.j.), p. 14-16 (GC).